

**POKROKY V LIEČBE ZÁVISLOSTI OD OPIÁTOV –
*IMPROVING OUTCOMES IN THE TREATMENT
OF OPIOID DEPENDENCE*
(Brusel, 29. – 31. 5. 2012)**

V dňoch 29. – 31. 5. 2012 sa konal medzinárodný kongres v hlavnom meste Belgicka. Prebiehal v hoteli Dolce La Hulpe s bohatou kongresovou kapacitou pre približne 300 účastníkov nielen z Európy, ale aj z USA, či Austrálie.

Konferencia bola podporená edukačným grantom Reckitt Benckiser Pharmaceuticals a akreditovaná CME.

Programom sprevádzala prof. Sharon Walshová (University of Kentucky), ktorá ho prvý deň slávnostne otvorila, a bol zameraný na najnovšie teoretické vedomosti v oblasti liečby opiátovej závislosti s optimálnym klinickým využitím. Prednášky boli prezentované interaktívnou formou – každý z účastníkov mal k dispozícii hlasovací prístroj a v priebehu tej ktorej prednášky sa zúčastnil viacerých kvízov týkajúcich sa predmetu prednášky, čo bolo veľmi prínosné. Úradným jazykom bola angličtina, bolo však zabezpečené aj priame tlmočenie do iných jazykov (francúzština, nemčina či španielčina).

Prvý deň sa niesol v duchu optimálnej kvalitnej starostlivosti. Otvoril ho prof. Marc Auriacombe (University of Bordeaux), ktorý sa venuje substitučnej liečbe už od roku 1980. Hovoril o ideálnych podmienkach liečby s potrebou jasnej definície závislosti (DSM/ICD). Medzi súčasnými diagnostickými kritériami sú niektoré považované za jadrové vo vzťahu k závislosti (napr. relaps či craving), kým druhé sa môžu považovať za ich následky (napr. intoxikácia, abstinčný syndróm, správanie či komorbidita). Táto perspektíva môže pomôcť lepšiemu pochopeniu pacientovým potrebám vo vzťahu k závislosti a tým lepšej integrácii možností v liečbe. Nasledoval Dr. John Marsden (Kings College London), klinický psychológ v oblasti výskumu závislostí. Poukázal na možnosti zlepšenia účinnosti farmakoterapie u závislých stratifikáciou klinickej populácie a zabezpečením osobných a primeraných intervencií, nevyhnutne psychologicky prepojených. Pred krátkou prestávkou na občerstvenie blok prednášok ukončil sympatický prof. Nicholas Lintzeris (Langton Centre, Sydney), ktorý poskytol prehľadný vývoj farmakoterapie v liečbe opiátovej závislosti, od metadónu až po buprenorfin/naloxon. Poukázal na dve oblasti ďalšieho rozvoja v budúcnosti – na injekčnú

opiátovú liečbu a na preparáty zabráňujúce zneužívaniu opiátov (napr. opiátov na chronickú bolesť).

Doktorka Jenny Bearnová (South London and Maudsley NHS Foundation Trust) prednášala optimálne praktické skúsenosti s ukončením dlhodo-
bej substitučnej liečby. Zdôraznila potrebu klinického monitorovania s psy-
choterapeutickou podporou. Záverečné slovo prvého konferenčného dňa mal
prof. Ambros Uchtenhagen (Zurich University), ktorý hovoril o kvalitných
minimálnych štandardoch v prevencii, liečbe a redukcii škôd pri drogovej
závislosti, s cieľom zlepšiť pacientovu bezpečnosť, efektivitu poskytovaných
služieb a zodpovednosti za poskytovateľov, kde nie je dostupná kvalitná
prax. V súčasnosti sa pripravuje nový WHO materiál na posúdenie a zlepše-
nie prevencie, liečby a systémov zdravotnej starostlivosti na úrovni tej kto-
rej krajiny.

Druhý deň otvoril ranný prednáškový blok prof. Markus Heilig (NIH, Bethesda) poukázaním na častú komorbiditu problémového užívania alko-
holu u závislých od opiátov, čo je klinicky významné najmä u tých, ktorí sú
v metadónovej udržiavacej liečbe (sedácia, respiračná depresia). Navrhuje,
aby pacienti v substitučnej liečbe boli rutinne vyšetrovaní na problémové
užívanie alkoholu, a to nielen pri vstupe do liečby, ale aj každoročným sle-
dovaním. Odporúča jednoduchý 10-položkový dotazník AUDIT (The Alcohol
Use Disorder Identification Test). Prof. Peter Hajek (University of London)
informoval vo svojej prednáške o odvykaní od fajčenia u pacientov v substi-
tučnej liečbe. Na mieste sú však obavy – pokiaľ odstránime jeden zdroj
uspokojenia (fajčenie), ten druhý (opiáty) môže byť vzácnym alebo môže
oslabiť kontrolu nad jeho užívaním. Väčšina odborníkov v tejto oblasti sa
však jednoznačne zhoduje na odvykaní od fajčenia v každom prípade. Naj-
populárnejšie sú nikotínové náplaste alebo u ťažkých fajčiarov je účinnejší
nikotínový nosový sprej (s lekárskeym dohľadom). Bupropion a vareniklin sú
menej používané (vareniklin bol médiami stigmatizovaný pre jeho nežiadu-
ce účinky aj napriek aktuálne dostupnej informácii o jeho dobrom bezpeč-
nostnom profile). Prednáškový blok ukončil prof. Marc Auriacombe (Univer-
sity of Bordeaux), ktorý sa zameril na časté užívanie benzodiazepínov
u opiátových závislých, s vysokým rizikom predávkovania, abstinenčných
príznakov pri ich vysadení či vzniku závislosti. Európske a americké štúdie
poukazujú na takmer polovicu pacientov, ktorí sú v liečbe buprenorfínom
alebo metadónom, užívajúcich benzodiazepíny. Aby sme predchádzali probl-
ému častého užívania benzodiazepínov, je potrebné, aby závislí od opiátov
porozumeli substitučnej liečbe, aby bola jej denná dávka optimálna a pomo-
cou špeciálnych intervencií zabezpečená liečba úzkosti a depresie.

Po krátkej prestávke prof. Seddon Savageová (Dartmouth Medical School, USA) referovala o liečbe bolesti u opiátových závislých, ktorej preva-
lencia je vysoká. Úspešná liečba bolesti u závislých môže byť uľahčená ich
zapojením do liečebného plánu, limitovaním odmeňujúcich opiátových účin-
kov či podporovaním zotavovacej fázy. Pre pacientov na buprenorfíne môže
byť opiátová analgézia s vyššou receptorovou afinitou na vyššie dávky

najúčinnejšia vysadením buprenorfinu počas trvania bolesti alebo alternatívne môže titrácia buprenorfinu poskytnúť niekedy analgetický účinok. U pacientov na metadóne môže byť rýchly nástup analgézie pripisovaný účinnej metadónovej liečbe alebo v niektorých prípadoch titráciou metadónu podľa bolesti. Z neďalekej Viedne prof. Gabriele Fischerová (Medical University of Vienna) venovala obsah svoje prednášky tehotenstvu a novorodeckému abstinencnému syndrómu (NAS). Substitučná liečba je odporúčaný liečebný postup počas tehotenstva, dávky sa často zvyšujú v treťom trimestri vzhľadom na enzymatickú indukciu. Ideálne by bolo dosiahnuť abstinenciu, čo je však veľmi ťažké. Pozornosť treba rovnako venovať aj NAS, kde empirické údaje preukázali účinnosť morfinových kvapiek v liečbe. Nebola preukázaná pozitívna korelácia čo sa týka dávkovania buprenorfinu či metadónu v súvislosti s rozvojom NAS. Na optimálny manažment liečby HIV a HCV infikovaných injekčných užívateľov drog poukázala doktorka Susan Clarkeová (Guide Clinic, Dublin) v troch po sebe nasledujúcich prednáškach. Manažment HIV pacienta je komplikovaný hlavne liekovými interakciami – niektoré antiretrovirotiká zvyšujú efekt psychoaktívnych látok (napr. ritonavir a benzodiazepíny), kým druhé ho redukujú (napr. efavirenz a metadón). Iné sú zase hepatotoxické (napr. nevirapine) v populácii, ktorá je často koinfikovaná vírusom hepatitídy C, alebo ostatné môžu spôsobiť predĺženie QT intervalu. Pre lepšiu spoluprácu s pacientom je vhodné dávkovanie liekov 1x denne. Liečba HCV závisí od viacerých faktorov a komplikuje ju najmä možnosť rozvoja vedľajších psychiatrických účinkov ako napr. významná depresia. Súčasťou liečby je intenzívny psychologický podporný program ako aj týždenné klinické či laboratórne kontroly. Na liekové interakcie medzi opiátmi používanými na liečbu opiátovej závislosti a liekmi na liečbu pridružených telesných či duševných chorôb nás upozornila vo svojej prednáške prof. Elinore McCance – Katzová (University of California) s dôrazom na možnosť rozvoja morbidita až mortality. Prezentácia smerovala k stratégiám redukcie rizika liekových interakcií.

Na tému skrytých rizík a kardiovaskulárnej bezpečnosti pri substitučnej liečbe bol pozvaný prednášať prof. Mark Haigney (School of Medicine, Bethesda). Poukázal na metadón a jeho možnosť predĺženia QT intervalu (QTc), čo môže viesť k Torsade de Pointes (TdP) a potenciálne spôsobiť až letálnu arytmiu. Nedávne štúdie však poukazujú na nízku asociáciu metadónu s rizikom úmrtnosti pri vhodnej substitučnej liečbe. Prof. Sharon Walshová (USA) sa zamerala v tomto prednáškovom bloku na zneužívanie opiátov, na epidemiologickú evidenciu s následnými možnými dôsledkami ako aj na potrebu supervízie dávkovania či opiátovej preskripcie zo strany lekárov. Záverečná prezentácia tohto dňa patrila prof. Steven Passikovi (University Medical Center, Nashville), ktorý referoval o abnormálnom správaní pacientov s chronickou bolesťou. Lekári, ktorí liečia pacientov s chronickou bolesťou pomocou opiátovej analgézie, musia sledovať štyri oblasti: analgézia, každodenné aktivity, nežiaduce účinky a abnormálne správanie počas tejto liečby. Týmto spôsobom zaznamenajú úspech alebo

zlyhanie v liečbe. Potrebné je zamerať sa na sledovanie abnormálneho správania a závislosti a dôsledné plánovanie liečby.

Posledný, tretí prednáškový deň otvorila prof. Gabriele Fischerová (Vienna) prezentovaním pohlavných rozdielov v substitučnej liečbe. Incidencia opiátovej závislosti je porovnateľná u oboch pohlaví (2,6 % u žien a 2,7 % u mužov), pričom ženy preferujú krátkodobo pôsobiace opiáty a muži opačne. Ženy sa dostávajú k opiátom v neskoršom veku a z rôznych príčin majú vyššiu psychiatrickú komorbidity (depresia, úzkosť, PTSP), ale aj vyššiu pravdepodobnosť, že liečbu ukončia. Zatiaľ čo muži v dlhodobej udržiavacej metadónovej liečbe vykazujú signifikantne vyššiu prevalenciu sexuálnych dysfunkcií pri porovnaní s mužmi liečenými buprenorfínom a so zdravou populáciou. Posledná prezentácia tejto konferencie zaznela od prof. Johna